

Życie naukowe na Ziemi Lubuskiej było tą dziedziną życia społecznego, którą po roku 1945 należało tu tworzyć zupełnie od podstaw. Odnosi się to nie tylko do budowy od fundamentów polskiego życia naukowego, ale również i do braku jakiejkolwiek spuścizny poniemieckiej w tym zakresie. Obszar dzisiejszego województwa zielonogórskiego był bowiem pod panowaniem niemieckim pozbawiony zupełnie placówek o charakterze naukowym. Tymczasem społeczne zapotrzebowanie na wyniki badań naukowych związanych z Ziemiami Odzyskanymi, a wynikłe z zaniedbań w tym zakresie zarówno w dotychczasowej literaturze niemieckiej jak i polskiej, nakładało duże obowiązki na tworzące się na tym obszarze środowiska naukowe.

Wprawdzie rozwój szkolnictwa wyższego, placówek naukowo-badawczych w Polsce Ludowej cechuje się dążeniem do racjonalnego i równomiernego rozmieszczenia w poszczególnych częściach naszego kraju, tym niemniej ogromne potrzeby w tym zakresie w kraju oraz straty wojenne w kadrze i bazie naukowej uniemożliwiły w pierwszych latach powojennych rozwój życia naukowego we wszystkich ośrodkach równocześnie. W przypadku województwa zielonogórskiego początek działalności naukowej na tym terenie uzależniony był między innymi od powstania ośrodka wojewódzkiego, co jak wiadomo nastąpiło dopiero w 1950 r. Powstanie województwa zielonogórskiego stworzyło przesłanki do powstania szeregu instytucji i placówek o charakterze naukowo-badawczym.

Już w latach 1945—1950 podjęto jednak na terenie Ziemi Lubuskiej szereg badań naukowych kierowanych przez ośrodki uniwersyteckie w Poznaniu i Wrocławiu. Dotyczy

**Ś R O D O W I S K O
N A U K O W E
Z I E M I L U B U S K I E J
W O K R E S I E X X - l e c i a P R L**

to zwłaszcza badań archeologicznych, etnograficznych i historycznych. Polskie ośrodki naukowe były dotąd odcięte od tutejszych źródeł i zabytków kultury materialnej. Na szczególną uwagę zasługują zwłaszcza badania archeologiczne prowadzone w latach 1945—1950 pod kierunkiem prof. dr Józefa Kostrzewskiego przez pracowników Muzeum Archeologicznego w Poznaniu. Badania te prowadzone były m. in. w Łagowie, pow. Świebodzin, Santoku, pow. Gorzów, Obrzycach, pow. Międzyrzecz i innych miejscowościach¹).

Początek badań historycznych na Ziemi Lubuskiej wiąże się niewątpliwie z inicjatywą Instytutu Zachodniego w Poznaniu, który w 1947 roku zorganizował pierwszą wyprawę naukową na ten teren pod kierownictwem prof. dr Zdzisława Kaczmarczyka²). Plonem tej wyprawy była obszerna monografia z cyklu *Ziemia Staropolskie* pt. **Ziemia Lubuska** (Poznań 1950 ss. 578). Równocześnie w organie naukowym Instytutu Zachodniego **Przeglądzie Zachodnim** ukazują się liczne publikacje podejmujące problematykę naszego regionu. Wyjątkową rolę odegrała tu praca prof. dr Michała Szczańckiego o **Z dziejów polskości na Ziemi Lubuskiej** opublikowana początkowo w odcinkach w **Przeglądzie Zachodnim**, a następnie w postaci odrębnej odbitki.

Obok badań archeologiczno-historycznych na uwagę zasługują w tamtych latach badania prowadzone przez placówki naukowe w dziedzinie rolnictwa, które wypracowały sobie niemały wkład do rozwoju nauk rolniczych w Polsce. Działalność tych placówek związana jest przede wszystkim z Gorzowem Wlkp., gdzie od 1945 roku pomyślnie rozwija się środowisko naukowe reprezentujące nauki rolnicze. Skupia się ono w placówkach Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG), Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin (IHAR), Instytutu Ochrony Roślin i Wojewódzkiego Zakładu Higieny Weterynaryjnej Instytutu Weterynarii.

Już w lipcu 1945 roku Helena Jurgielewicz zorganizowała w dawnym **Dr Schreiber Bakteriologisches und Serum Institut** zakład produkcji surowic leczniczych, szczepionek i preparatów leczniczych. Wiosną 1946 roku kierownictwo placówki przejął dr Tadeusz Kobusiewicz. Przemianowano ją wówczas na **Państwowy Instytut Weterynaryjny** w Puławach Oddział w Gorzowie. Działało wtedy w tej placówce 5 zakładów naukowych, 3 produkcyjne i 2 rozpoznawcze. Placówka ta posiadała duże osiągnięcia zarówno w produkcji leków jak i w pracy naukowo-badawczej.

W 1952 roku wyodrębniono z Instytutu produkcję biopreparatów i farmaceutyków powołując do życia **Gorzowskie Zakłady Przemysłu Bioweterynaryjnego**. Również od 1945 roku prowadzi działalność naukową gorzowski oddział IUNG, którym od ponad 15 lat kieruje dr inż. Edmund Stuczynski. Oddział prowadzi następujące pracownie naukowe: roś-

1) A. Kołodziejcki, *Rozwój archeologii na terenie województwa zielonogórskiego w dwudziestolecu Polski Ludowej*. Zielona Góra 1965 s. 10.

2) W skład ekspedycji wchodził: profesorowie Z. Kaczmarczyk, S. Zajchowska, M. Szczańcki, K. Pieradzka, S. Urbańczyk, G. Chmarzyński, docenci J. Mitkowski, S. Wiliński, A. Kutrzebianka oraz redaktorzy T. Śmiałowski i E. Kitzmann. Ekspedycja przebyła w dniach od 19 sierpnia do 22 września 1947 roku około 4.000 km na trasach Ziemi Lubuskiej. Zob. M. Szczańcki, *Nauka i sentyment „Mój dom nad Odrą”* Zielona Góra 1965 s. 114—117.

lin pastewnych, roślin okopowych, nawożenia, kartografii i laboratorium chemiczne. Z ważniejszych prac badawczych tej placówki wymienić należy m. in. badania i doświadczenia nad nostrzykiem, badania nad nawożeniem roślin, badania nad wartością nasienną sadzeniaków ziemniaków itp. Osiągnięcia naukowe gorzowskiego oddziału IUNG publikowane są w licznych publikacjach naukowych.

Duże osiągnięcia naukowe posiada gorzowski IHAR. Pracownia zbóż pod kierunkiem doc. dr Andrzeja Słabońskiego wyhodowała wartościową odmianę pszenicy („Pszenica gorzowska sztywna”) oraz odmianę żyta o walorach pszenicy („Tetra Gorzów”).

Gorzowskie placówki naukowe dysponują własnymi gospodarstwami doświadczalnymi, które są ogniskami kultury rolnej w północnej części województwa³⁾.

Ziemia Lubuska stanowiła od pierwszych lat powojennych ośrodki zainteresowania archeologów. Liczne ekspedycje naukowe z różnych ośrodków krajowych, penetrujące ten teren, przyczyniły się również do zachęcenia archeologów do stałego zamieszkania tu i podjęcia systematycznych badań. Pierwszym osiadłym tu na stałe archeologiem był mgr Edward Dąbrowski. Już w 1956 roku odkrył on dwa nowe grodziska wczesnośredniowieczne w Pszczewie pow. Międzyrzecz i osadę ze śladami produkcji żelaza w Borowym Młynie pod Pszczewem, datowaną na V—XIII w.

W 1958 roku utworzony został przy Muzeum Okręgowym w Zielonej Górze Dział Archeologiczny. Jego kustoszem został mgr E. Dąbrowski. W tym samym roku rozpoczęli pracę badawczą dwaj dalsi archeolodzy lubuscy mgr Adam Kołodziejski i mgr Bogdan Kres.

W latach 1958—1960 badania lubuskiego ośrodka archeologicznego skupiły się głównie w powiecie międzyrzeckim, gdzie odkryto ponad 60 stanowisk od epoki kamienia do średniowiecza włącznie. Były to głównie prace o charakterze zwiadowczym. W następnych latach kontynuowano tego typu badania w innych powiatach, a liczba odkrytych stanowisk przekroczyła 100⁴⁾. Równocześnie archeolodzy uczestniczyli również w pracach wykopaliskowych prowadzonych przez Muzeum Archeologiczne w Poznaniu i Instytut Historii Kultury Materialnej PAN (Badania w Międzyrzeczu). Systematycznymi badaniami prowadzonymi przez ośrodek zielonogórski były m. in. badania w Pszczewie, Trzcielu, Gostchorzu, Połupinie i Krośnie. Osiągnięcia lubuskich archeologów w XX leciu PRL zostały podsumowane w odrębnej publikacji A. Kołodziejskiego **Rozwój archeologii na terenie województwa zielonogórskiego w dwudziestolecie Polski Ludowej**. Wyniki badań archeologicznych publikowane były głównie w **Fontes Praehistorici**, **Fontes Archaeologici Posnanienses**, **Silesia Antiqua**, **Roczniku Lubuskim** i innych czasopismach naukowych.

W 1962 roku ukazał się specjalny numer organu Polskiego Towarzystwa Archeologicznego **Z otchłani wieków** poświęcony archeologii lubuskiej. Ukazały się też w ramach **Biblioteki Lubuskiej** odrębne publikacje

3) Zob. m. in. Gorzów Wlkp. **Przeszłość i teraźniejszość**. Pod redakcją Jana Wąsickiego. Poznań 1964 s. 278—280 oraz **Tradycje, przemiany, perspektywy**. Zielona Góra 1964 s. 166—169.

4) A. Kołodziejski, op. cit. s. 14.

o badaniach w Santoku i Międzyrzeczu⁵⁾. W 1965 r. ukazał się obszerny tom **Materiałów Komisji Archeologicznej Lubuskiego Towarzystwa Naukowego**.

Za działalność naukową i upowszechnieniową w dziedzinie archeologii przyznano Lubuskie Nagrody Kulturalne mgr E. Dąbrowskiemu (1957), mgr A. Kołodziejowskiemu (1964) i mgr Bogdanowi Kresowi (1965).

Wśród zielonogórskich placówek naukowych należy wymienić również **Wojewódzkie Archiwum Państwowe** kierowane przez dr Alfreda Kucnera. Posiada ono dwa bogate zbiory akt. Jeden obejmujący akta do 1945 roku i drugi z okresu pierwszych lat władzy ludowej 1945—1950. Wśród tych ostatnich na uwagę zasługuje bogaty zespół b. Ekspozytury Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego w Gorzowie (ponad 1000 jednostek archiwalnych). Bogatym zespołem akt dotyczących działalności partii politycznych dysponuje Archiwum Komitetu Wojewódzkiego PZPR kierowane przez mgr Mariana Pietrzaka. Oba te archiwa oraz powiatowe archiwa państwowe w Szprotawie, Sulechowie, Świebodzinie i oddział terenowy WAP w Gorzowie stanowią bazę źródłową dla coraz pomyślniej rozwijającego się lubuskiego środowiska historyków.

Lubuskie środowisko naukowe historyków bierze swój początek od powstałego w kwietniu 1954 roku w Zielonej Górze Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego. Opiekę nad zielonogórskim oddziałem PTH objął wówczas prof. dr Michał Szczaniecki. W maju 1958 roku Zarząd Główny PTH otworzył w Zielonej Górze Stację Naukową. Jej kierownikiem został prof. dr Jan Wąsicki, a pracownikiem naukowym mgr Władysław Korcz. Stacja Naukowa otrzymała Radę Naukową w skład której weszli m. in. profesorowie: S. Herbst, Z. Kaczmarsczyk, K. Małeczyński, M. Szczaniecki, J. Wąsicki. Przy stacji utworzono również bibliotekę naukową, która w 1965 r. liczyła około 4 tys. tomów.

Od 1957 r. zielonogórski oddział PTH wydaje serię publikacji historycznych pod nazwą **Biblioteka Lubuska**. W latach 1957—1965 wydano 11 tomików tej serii. „Biblioteką Lubuską” kieruje kolegium redakcyjne złożone z naukowców z Poznania i Wrocławia. Pierwszymi pracami z tej serii były książki R. Szczepaniaka, **Początki miast lubuskich**, W. Korcza **Dzieje uprawy zielonogórskiej winorośli** oraz **Kożuchów** Stanisława Kowalskiego i Jana Muszyńskiego.

W latach 1957—1960 pewne próby skoncentrowania rozproszonych po województwie ludzi o zainteresowaniach naukowych podjęło Lubuskie Towarzystwo Kultury, udostępniając im łamy **Rocznika Lubuskiego** (I tom w 1959 roku). Prowadzenie działalności naukowej przekroczyło jednak możliwości organizacyjne LTK, stąd wyszło ono z inicjatywą powołania przy LTK Lubuskiego Ośrodka Badawczo-Naukowego. Ośrodek taki pod naukowym kierownictwem prof. dr Jana Wąsickiego powstał w 1962 roku, a jego organizatorem i sekretarzem naukowym został mgr Jan Mu-

5) U. Dymaczewska, Z. Hołowińska, **Z dziejów Santoka i kasztelanii santockiej**. Poznań 1961 i S. Kurnatowski, J. Nalepa, **Z przeszłości Międzyrzecza**, Poznań 1961.

szyński. Ośrodek skupił wkrótce duże grono współpracowników zarówno z terenu województwa jak i z ośrodków uniwersyteckich. Zaistniały wówczas realne warunki do powołania do życia Lubuskiego Towarzystwa Naukowego.

Na zebraniu organizacyjnym 22 lutego 1964 roku zatwierdzono statut Towarzystwa i wybrano władze. Prezesem LTN został długoletni opiekun lubuskiego środowiska naukowego prof. dr Jan Wąsicki z Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, wiceprezesem dr Edmund Stuczyński, sekretarzem mgr Jan Muszyński.

Działalność LTN rozwija się w trzech kierunkach: naukowo-badawczym, wydawniczym i organizacja nauki na Ziemi Lubuskiej.

Towarzystwo posiada trzy Wydziały: Wydział Nauk Społecznych (kierownik prof. dr Józef Popkiewicz), Wydział Nauk Rolniczych i Biologicznych (kierownik dr Edmund Stuczyński) i Wydział Nauk Technicznych (kierownik prof. dr Maksymilian Kranz). Członkowie Towarzystwa (w 1965 r. — 163 osoby) pracują w następujących Komisjach: **Architektury i Urbanistyki Historycznej** (pod kierunkiem doc. dra A. Domańskiego), **Archeologicznej** (doc. dr B. Kostrzewski), **Badań Współczesnej Gospodarki** (prof. dr J. Popkiewicz), **Chemii** (prof. dr M. Kranz), **Etnograficznej** (prof. dr J. Burszta), **Geograficzno-Ekonomicznej** (prof. dr S. Zajchowska), **Geograficzno-Geologicznej** (prof. dr B. Krygowski), **Historii** (prof. dr Jan Wąsicki), **Historii Gospodarczej** (prof. dr Cz. Łuczak), **Najnowszej Historii Ekonomicznej** (prof. dr J. Deresiewicz), **Oświaty** (prof. dr Z. Grot), **Psychologicznej** (doc. dr B. Hornowski), **Psychiatrii Społecznej** (doc. dr S. Dąbrowski), **Socjologicznej** (prof. dr W. Markiewicz), **Turystyki** (prof. dr Z. Filipowicz) oraz **Zespół Kultury Fizycznej i Higieny** (doc. dr A. Brodniewicz).

Towarzystwo wydaje następujące serie wydawnicze: *Rocznik Lubuski*, *Zeszyty Komisji*, *Materiały i Dokumenty* oraz serię monografii.

W latach 1964—1965 LTN było m. in. organizatorem lub współorganizatorem następujących sesji naukowych: sesja poświęconà kulturze regionu, dorobkowi oświaty w XX-leciu, początkom miasta Głogowa i sympozjum poświęconego psychologii pracy⁶⁾.

Rozwijające się pomyślnie województwo zielonogórskie stale odczuwało poważny niedobór kadr z wyższym wykształceniem. Niedobór ten odnosił się zarówno do rosnących wciąż potrzeb w dziedzinie przemysłu i rolnictwa jak też oświaty i kultury. Brak kwalifikowanych kadr odczuwała również poważnie administracja państwowa.

W dziedzinie oświaty potrzeby w zakresie szkolnictwa podstawowego rozwiązały przejściowo dwa Studia Nauczycielskie w Zielonej Górze i Gorzowie Wlkp. powstałe w 1957 roku. W zakresie dokształcania kadr działaczy społecznych i pracowników administracji poważną rolę odegrał założony w 1958 r. **Wieczorowy Uniwersytet Marksizmu Leninizmu** w Zielonej Górze. WUML w Zielonej Górze oraz jego filie w Gorzowie, Nowej Soli, Żarach, Szprotawie prowadzą dwa kierunki studiów: **Wydział Historyczno-Filozoficzny** i **Wydział Ekonomiczny**. W latach

6) O działalności Lubuskiego Towarzystwa Naukowego pisał m. in. W. Sauter, Po dwu latach, Nadodrże 1966 nr 100 s. 4.

1960—1965 dyplomy WUML zdobyło już ponad 700 absolwentów. Wykładowcami WUML są pracownicy naukowcy wyższych uczelni i instytutów naukowych. Wykłady na WUML mieli m. in. uczeni tej miary co prof. dr Adam Schaff, prof. dr Henryk Jabłoński, prof. dr Bogdan Suchodolski, prof. dr Kazimierz Secomski i inni⁷⁾. Kolejną placówką kształcącą kadry również głównie dla administracji państwowej było powstałe w 1961 roku z inicjatywy Prezydium WRN w Zielonej Górze **Zawodowe Studium Administracyjne Wydziału Prawa UAM** w Poznaniu. Na trzech latach tego Studium kształcą się corocznie ponad 100 słuchaczy a absolwenci Studium kontynuują studia magisterskie na Wydziale Prawa UAM w Poznaniu. Wspomniane wyżej placówki nie mogły jednak rozwiązać problemu kadrowego Ziemi Lubuskiej.

Istniejąca przy Komitecie Wojewódzkim PZPR w Zielonej Górze Komisja nauki i szkolnictwa wyższego już w 1961 roku w oparciu o zebrany materiał opracowała memoriał **O stanie i perspektywach badań naukowych w woj. zielonogórskim**, a następnie w sprawie utworzenia w Zielonej Górze dwóch wyższych uczelni: **Wyższej Szkoły Pedagogicznej i Wyższej Szkoły Inżynierskiej**⁸⁾. Dokumenty te stały się podstawą do wystąpienia władz wojewódzkich do władz centralnych z odpowiednimi projektami w tej sprawie. Komitet Wojewódzki PZPR w Zielonej Górze już w 1959 r. podjął starania u władz centralnych.

Równoległe ze staraniami władz wojewódzkich o uruchomienie w Zielonej Górze wyższej uczelni szukano innych rozwiązań, aby zapewnić województwu stały napływ fachowców z wyższym wykształceniem. Obok stale rosnących funduszy na stypendia fundowane i to zarówno w budżecie rad narodowych jak i poszczególnych zakładów pracy przystąpiono począwszy od 1962 roku do tworzenia punktów konsultacyjnych wyższych uczelni dla studiujących zaocznie. Naprzeciw staraniom władz wojewódzkich w sprawie utworzenia wyższej uczelni w Zielonej Górze wyszła redakcja **Gazety Zielonogórskiej**, która zainicjowała w 1961 roku akcję pod nazwą „Lubuska droga do uniwersytetu”. Tą drogą miał być z jednej strony Lubuski Instytut Naukowy (kampanię w tej sprawie rozpoczął również organ LTK **Nadodrze**) oraz właśnie punkty konsultacyjne. Rola **Gazety Zielonogórskiej** polegała nie tylko na inicjatywie, ale wprowadziła ona stały kącik **Lubuska droga do uniwersytetu**, w którym systematycznie informuje o rekrutacji, konsultacjach, egzaminach i innych problemach związanych z działalnością punktów konsultacyjnych. W punktach konsultacyjnych, dla których utworzono stały sekretariat w Liceum Ogólnokształcącym nr 3 przy ul. Chopina 18, odbywały się zarówno kursy przygotowawcze do egzaminów wstępnych, same egzaminy, sobotnio-niedzielne konsultacje oraz egzaminy semestralne. Powołanie w Zielonej Górze tej formy studiów zaocznych stanowiło poważne ułatwienie dla studiujących zaocznie i zwiększyło znacznie nabór na ten typ studiów. Utworzenie punktów konsultacyjnych w Zielonej Górze było możliwe przede wszystkim dzięki przeznaczeniu na ten cel odpowiednich środków przez Prezydium WRN oraz dzięki życzliwemu ustosunkowaniu się władz

7) Informator WUML w Zielonej Górze. 1965, s. 3—4.

8) Tradycje, przemiany, perspektywy s. 165 i 170.

uczelnianych, które kierowały na wszystkie zajęcia dydaktyczne do Zielonej Góry samodzielnych i pomocniczych pracowników nauki.

Pierwsze dwa punkty konsultacyjne utworzono w 1962 roku.

Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu otworzył punkt konsultacyjny Wydziału Prawa, a Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Poznaniu kierunku ogólnoeconomiczny. Po kursie przygotowawczym i egzaminie wstępnym naukę rozpoczęło na Wydziale Prawa 80 osób (na 131 zdających) i 59 na WSE (na 102 kandydatów).

Rok akademicki 1962/1963 rozpoczęto uroczystą inauguracją w Sali Kolumnowej Prezydium WRN 13 października 1962 roku⁹⁾. W inauguracji wzięli między innymi udział I sekretarz KW PZPR w Zielonej Górze Tadeusz W i e c z o r e k, Przewodniczący Prezydium WRN Jan L e m b a s, prorektor Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu prof. dr Jan W ą s i c k i oraz prorektor WSE w Poznaniu doc. dr Stanisław S m o l i ń s k i. Wykład inauguracyjny wygłosił prof. dr Jan Wąsicki. Odybyła się również immatrykulacja oraz odśpiewano „G a u d e a m u s i g i t u r”.

W roku 1963 utworzono dalsze punkty konsultacyjne: filologii polskiej, matematyki i fizyki (Uniwersytet im. A. Mickiewicza) oraz Wydziału Mechanicznego, Elektrycznego i Budownictwa Lądowego Politechniki Poznańskiej. W roku 1964 utworzono filię Studium Zaocznego Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu z siedzibą w Toporowie (pow. Świebodzin). Naukę w tej filii podjęło w roku akademickim 1964/1965 100 słuchaczy.

Rok akademicki	Ilość punktów konsultacyjnych	Słuchacze ¹⁰⁾
1962/63	2	140
1963/64	9	380
1964/65	9	610
1965/66	11	820

W 1965 roku działały na Ziemi Lubuskiej punkty konsultacyjne następujących wyższych uczelni z kierunkami:¹¹⁾

1. Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu
  - a) prawo
  - b) filologia polska
  - c) matematyka
  - d) fizyka
2. Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Poznaniu
3. Wyższa Szkoła Nauk Społecznych w Warszawie
4. Wyższa Szkoła Rolnicza we Wrocławiu (filia w Toporowie)
5. Wyższa Szkoła Wychowania Fizycznego w Poznaniu
6. Politechnika Szczecińska (punkt konsultacyjny Wydz. Chemii w „Stilonie” w Gorzowie).

9) „Nadodrze” 1962 nr 11 s. 2.

10) Na podstawie materiałów Komisji nauki i szkolnictwa wyższego Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Zielonej Górze.

11) Informator dla kandydatów na studia wyższe dla pracujących na rok szkolny 1965/66. Warszawa 1965.

Od roku 1964/65 nie prowadzono rekrutacji na studia w punkcie konsultacyjnym Politechniki Poznańskiej w związku z otwarciem studiów wieczorowych w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Zielonej Górze.

Powstanie wspomnianych punktów konsultacyjnych oraz ich rozwój nie przerwało zabiegów o utworzenie wyższej uczelni w Zielonej Górze. Początkowo proponowano utworzenie Wyższej Szkoły Pedagogicznej, co wiązało się z jednej strony z dużymi potrzebami w tym zakresie oraz lepszymi możliwościami kadrowymi i lokalowymi (budynek Studium Nauczycielskiego). Sytuacja kadrowa w szkolnictwie uległa jednak w latach 1964—1965 radykalnej poprawie, a równocześnie zrodziły się nowe koncepcje kształcenia nauczycieli w formie przekształcania studiów nauczycielskich w Wyższe Studia Nauczycielskie. W tej sytuacji na czoło wysunęły się potrzeby kadrowe w dziedzinie przemysłu. Powstanie nowego typu uczelni technicznych w postaci wyższych szkół inżynierskich stworzyło realne podstawy ubiegania się właśnie o tego rodzaju uczelnię.

Konieczność utworzenia Wyższej Szkoły Inżynierskiej podyktowana była zarówno potrzebami kadry inżynierskiej w skali całego kraju jak i wyjątkowymi wprost potrzebami samego województwa zielonogórskiego. Posiadało ono jeden z najniższych w kraju wskaźników zatrudnienia kadry z wyższym wykształceniem. Przemysł lubuski zatrudniał w 1964 roku zaledwie 0,95 % pracowników z wyższym wykształceniem, co powodowało, że stanowiska wymagające ludzi z wyższym wykształceniem obsadzone były właściwie zaledwie w 50 procentach. Na jednego inżyniera w przemyśle metalowym przypadało 120 pracowników. Do roku 1980 zapotrzebowanie na inżynierów w województwie zielonogórskim wynosi 7100. Z tego w przemyśle maszynowym 2400 i elektrotechnicznym 2100. Zaspokojenie wszystkich potrzeb wymaga zatrudnienia rocznie ok. 1200 osób (w ostatnich latach napływ ten wynosił średnio 400 osób¹²⁾.

Zabiegi władz wojewódzkich w tej sprawie zostały zakończone pomyślnie i w marcu 1965 r. zapadła wstępna decyzja w sprawie utworzenia w Zielonej Górze Wyższej Szkoły Inżynierskiej.

Po uzyskaniu decyzji w sprawie utworzenia w Zielonej Górze Wyższej Szkoły Inżynierskiej KW PZPR i Prezydium WRN w Zielonej Górze powołały w dniu 5 kwietnia 1965 r. Komitet Organizacyjny W.S.I.¹³⁾. W jego skład weszli doc. dr inż. Jerzy Kołakowski, mgr Bolesław Kotwicki, Stanisław Dzieran, mgr inż. Ryszard Malentowicz, mgr Stefan Boliński i mgr Mieczysław Stąńczyk. Komitet Organizacyjny WSI musiał w stosunkowo krótkim czasie wykonać m. in. następujące zadania: adaptować gmach nowo wybudowanego Studium Nauczycielskiego im. J. Gagarina dla potrzeb uczelni technicznej, zapewnić uczelni niezbędne wyposażenie naukowo-techniczne, wyposażenie w sprzęt, zorganizowanie biblioteki, zapewnienie kadry pracowników naukowo-technicznych i administracyjnych, przygotowanie naboru na I rok studiów i przygotowanie otwarcia W.S.I. Ogrom tych zadań był możliwy do wykonania w tak krótkim czasie dzięki wielkiemu zaangażowaniu się władz wojewódzkich z I se-

12) Materiały Komitetu Organizacyjnego WSI w Zielonej Górze.

13) Tamże.

kretarzem Komitetu Wojewódzkiego PZPR Tadeuszem Wieczorkiem i przewodniczącym Prezydium WRN Janem Lembasem na czele oraz dzięki ofiarności społeczeństwa lubuskiego. Mimo dużych trudności udało się w terminie zakończyć adaptację gmachu głównego uczelni, budowę sali gimnastycznej, stołówki i kuchni.

Napływ podań kandydatów na studia przekroczył oczekiwania organizatorów uczelni. Na 90 miejsc wpłynęło 500 podań, w tym także spoza terenu województwa. Wobec dużego napływu zgłoszeń Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego zwiększyło limit do 120 osób.

Ciekawa jest historia gmachu zielonogórskiej W.S.I. Jest to bowiem uczelnia wzniesiona w ramach akcji „1000 szkół na Tysiąclecie”, a jej powstanie jest wynikiem ofiarności lubuskiego społeczeństwa oraz członków Związku Młodzieży Socjalistycznej z całego kraju.

Zaledwie w kilka dni po rzuceniu przez tow. Władysława G o m u ł kę hasła „1000 szkół na Tysiąclecie” w październiku 1958 roku, na Ogólnopolskim Spotkaniu Aktywu ZMS podjęto decyzję w sprawie budowy przez ZMS szkoły tysiąclecia. 5 czerwca 1959 roku sekretariat KC ZMS w porozumieniu z władzami wojewódzkimi postanowił zbudować szkołę na Ziemiach Zachodnich w Zielonej Górze¹⁴). Miało to być studium nauczycielskie. ZMS zadeklarował się zebrać wśród swoich członków 8 mln zł oraz uczestniczyć w pracach przy wznoszeniu gmachu. Resztę środków miały stanowić fundusze zebrane przez lubuskie społeczeństwo w ramach świadczeń na Społeczny Fundusz Budowy Szkół. W chwili wmurowania kamienia węgielnego 21 lipca 1961 r. ZMS zebrał już ponad 6 mln zł. Zbiórkę zakończono w 1963 r. W uroczystości wmurowania aktu erekcyjnego uczestniczył pierwszy kosmonauta, Bohater Związku Radzieckiego, Jurij G a g a r i n, którego imieniem miała zostać nazwana budowana szkoła. Projektantem budynku był mgr inż. arch. Witold P i a s e c k i, a przy jej wznoszeniu pracowali m. in. członkowie Ochotniczych Hufców Pracy ZMS, Międzynarodowy Hufiec Pracy oraz członkowie różnych obozów letnich i szkoleniowych ZMS.

2 grudnia 1964 r. kompleks budynków uczelnianych im. Jurija Gagarina został przekazany władzom wojewódzkim. Do chwili całkowitego zakończenia budowy i decyzji w sprawie powołania wyższej uczelni był on użytkowany przez studentów Studium Nauczycielskiego w Zielonej Górze.

Godnym podkreślenia jest fakt, że w powstaniu Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Zielonej Górze ma bardzo duży udział społeczeństwo lubuskie. Dotyczy to nie tylko faktu wzniesienia obiektu W.S.I. za społeczne zlotówki, ale również ofiarnego wysiłku społeczeństwa w przygotowaniu obiektu i jego otoczenia oraz właściwym wyposażeniu w sprzęt, urządzenia i aparaturę naukową. Ten czyn społeczny realizowany był pod hasłem **Społeczeństwo lubuskie swojej uczelni**. Mieszkańcy Zielonej Góry oraz okolicznych miast przepracowali w okresie od czerwca do września 1965 roku ponad 7 tys. roboczogodzin w czynie społecznym. W pracach tych

14) Kronika budowy uczelni im. Jurija Gagarina w Zielonej Górze oraz „Lubuskie 1000-latki”, Zielona Góra 1966 s. 19—24.

wzięło udział ogółem 2110 osób z 53 zakładów, instytucji i organizacji społecznych¹⁵⁾.

Równocześnie poszczególne zakłady pracy z terenu całego województwa składały deklaracje o swoim udziale w wyposażeniu poszczególnych pracowni i laboratoriów. Wśród fundatorów znalazły się m. in. następujące zakłady i instytucje: **Prezydium WRN**, „Zastal”, „Lumel”, „Stilon”, „Zgrzeblarki”, „Społem”, **WZGS** i inne.

Oficjalnie powołano do życia **WYŻSZĄ SZKOŁĘ INŻYNIERSKĄ** w Zielonej Górze Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 3 czerwca 1965 r.¹⁶⁾.

Utworzono trzy wydziały:

- ogólnotechniczny
- mechaniczny
- elektryczny

W ciągu pierwszych IV semestrów wszyscy studenci kształcą się na Wydziale Ogólnotechnicznym, po czym utworzone zostaną dopiero dwa pozostałe, specjalistyczne wydziały.

Wydział Mechaniczny będzie posiadał następujące specjalizacje:

- a) technologia odlewnictwa,
- b) obrabiarki, narzędzia i technologia budowy maszyn,
- c) maszyny i technologia przeróbki plastycznej,
- d) urządzenia i technologia spawalnictwa.

Wydział Elektryczny obejmuje specjalności:

- a) miernictwo elektryczne,
- b) elektrotechnika przemysłowa,
- c) napęd elektryczny.

W.S.I. w Zielonej Górze jest piątą w kraju uczelnią tego typu (obok Rzeszowa, Białegostoku, Bydgoszczy, Lublina). Zadaniem tych uczelni jest kształcenie inżynierów dla przemysłu, zdolnych do wykonywania prac inżynierskich, konstruktorskich i technologicznych, wdrożeniowych i organizacyjno-ekonomicznych.

W warunkach Ziemi Lubuskiej zadaniem nowej uczelni jest:

- udostępnić młodzieży Ziemi Lubuskiej wyższe wykształcenie niezbędne do wykonywania zawodu inżyniera;
- wiązać naukę młodzieży w toku studiów z potrzebami społeczno-gospodarczymi regionu;
- kształcić organizatorów produkcji, dobrze zorientowanych we współczesnej technice, technologii, organizacji pracy przedsiębiorstwa przemysłowego wybranej specjalności;
- rozszerzyć i umocnić kręgi miejscowej inteligencji z wyższym wykształceniem, inteligencji czynnie uczestniczącej w przemianach społeczno-gospodarczych zachodzących w naszym kraju.

25 września 1965 r. odbyła się inauguracja pierwszego w historii Ziemi Lubuskiej roku akademickiego¹⁷⁾. Ze względu na to, że aula W.S.I.

15) Materiały Komitetu Organizacyjnego WSI.

16) Dziennik Ustaw nr 23 z 1965 r. poz. 144. Stan organizacyjny WSI w Zielonej Górze określił Dziennik Urzędowy Min. Szkolnictwa Wyższego nr 8 z 1965 r. poz. 62.

17) Gazeta Zielonogórska nr 229 z dnia 27 września 1965 r.

znajdowała się wówczas w budowie, inauguracja odbyła się w sali konferencyjnej Komitetu Wojewódzkiego PZPR co było swego rodzaju symbolem, jako że uczelnia powstała właśnie z inicjatywy tej instancji i dzięki osobistemu zaangażowaniu się I sekretarza KW PZPR, pła Ziemi Lubuskiej Tadeusza Wieczorka.

Jak wielką, ogólnopolską rangę nadano tej uroczystości świadczy obecność na inauguracji wielu wybitnych osobistości oraz rektorów wielu uczelni w kraju. W inauguracji uczestniczyli m. in. członek Biura Politycznego i sekretarz KC PZPR Zenon Kliszko, sekretarz KC PZPR Artur Starewicz, I sekretarz KW PZPR Tadeusz Wieczorek, Minister Szkolnictwa Wyższego Henryk Golański, przewodniczący Prez. WRN Jan Lembaś, przewodniczący Zarządu Głównego ZMS Stanisław Hasiak, przewodniczący Rady Naczelnej ZSP Jerzy Kwiatek i inni.

Rok akademicki otworzył rektor doc. dr inż. Jerzy Kołakowski, następnie przemawiali: I sekretarz KW PZPR Tadeusz Wieczorek, Minister Henryk Golański i przewodniczący ZG ZMS Stanisław Hasiak.

Tow. Tadeusz Wieczorek stwierdził w swoim przemówieniu m. in.:

„Przedłożone przez Komitet Wojewódzki PZPR propozycje powołania w Zielonej Górze Wyższej Szkoły Inżynierskiej spotkały się z życzliwym poparciem Komitetu Centralnego PZPR i Rządu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Społeczeństwo Ziemi Lubuskiej jest wdzięczne za podjęcie decyzji o powołaniu tej uczelni, która umożliwi rozwiązanie wielu problemów kadrowych, podnosi rangę i znaczenie naszego województwa, jest wyrazem troski państwa ludowego o stworzenie młodemu pokoleniu Lubuszan lepszych warunków startu życiowego, jest zobowiązującym wyrazem zaufania do kadry naukowej i dla naszego województwa, jest niezbitym dowodem bezpodstawności oszczerczej propagandy rewizjonistów zachodnoniemieckich¹⁸⁾).

Wykład inauguracyjny na temat **Zagadnienie modernizacji procesów technologicznych w praktyce i nauczaniu** wygłosił dziekan Wydziału Ogólnotechnicznego mgr inż. Jerzy Kulik.

Minister H. Golański odsłonił w hallu gmachu głównego uczelni tablicę pamiątkową z napisem:

„WYŻSZA SZKOŁA INŻYNIERSKA UFUNDOWANA PRZEZ SPOŁECZEŃSTWO ZIEMI LUBUSKIEJ I ZWIĄZEK MŁODZIEŻY SOCJALISTYCZNEJ W RAMACH OBCHODÓW TYSIĄCLECIA PAŃSTWA POLSKIEGO 1965”.

Po południu odbył się w Zielonej Górze z okazji otwarcia pierwszej na Ziemi Lubuskiej wyższej uczelni wielki wiec ludności, na którym przemawiał członek Biura Politycznego Zenon Kliszko. Podkreślił on w swoim przemówieniu dużą rangę faktu powstania na Ziemi Lubuskiej 22 z kolei na Ziemach Zachodnich, wyższej uczelni¹⁹⁾.

Pierwszy rok nauki w Wyższej Szkole Inżynierskiej rozpoczęło 120 studentów na studiach dziennych oraz 90 na studiach wieczorowych. Spo-

18) Tamże.

19) Trybuna Ludu nr 267 z dnia 27 września 1965 s. 3.

śród 120 studentów studiów dziennych 82 (68,3%) to studenci z terenu Ziemi Lubuskiej, w tym 43 z Zielonej Góry.

Skład socjalny studentów I roku przedstawia się następująco:

pochodzenie inteligenckie	— 53	— 44,2 proc.
pochodzenie robotnicze	— 52	— 43,3 proc.
pochodzenie chłopskie	— 12	— 10 proc.
pochodzenie rzemieślnicze	— 3	— 2,5 proc.

W pierwszym roku akademickim rozpoczęło na W.S.I. pracę dwóch docentów, dwóch doktorów oraz 12 wykładowców²⁰⁾.

Już w pierwszych miesiącach pracy uczelni powołano do życia Podstawową Organizację Partyjną oraz takie organizacje jak Związek Nau czycielstwa Polskiego, Związek Młodzieży Socjalistycznej i Zrzeszenie St u dentów Polskich.

Uczelnia przystąpiła natychmiast do wydawania **Zeszytów Naukowych Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Zielonej Górze** oraz opublikowała **Program wykładów oraz skład osobowy Wyższej Szkoły Inżynierskiej**. Uruchomiono również bibliotekę naukową W.S.I.

Rozpoczęcie prac przez Wyższą Szkołę Inżynierską w Zielonej Górze stanowiło godne zamknięcie pierwszego dwudziestolecia pracy nad bu dową od podstaw życia naukowego na tym terenie. Słusznie podkreślił w swym przemówieniu inauguracyjnym Minister Golański, że:

„Decyzja o utworzeniu Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Zielonej Górze jest ważną pozycją w rachunku wyrównawczym krzywd wyrządzonych tej ziemi przez niemiecką ekspansję”.

W następnych latach czeka zielonogórką uczelnię szybki rozwój. W toku są prace nad nowymi obiektami dla uczelni: pawilonami na labora toria Wydziału Mechanicznego i Elektrycznego, drugim domem akade mickim oraz domem profesorskim.

Do roku 1970 liczba studentów W.S.I. wzrosnie blisko 8-krotnie osią gając liczbę 1600, a do 1975 do około 2.700 studentów. Docelowo uczel nia zielonogórska kształcić będzie na studiach dziennych i wieczorowych około 5 tysięcy studentów²¹⁾.

Powstanie Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Zielonej Górze, coraz bo gatsza działalność Lubuskiego Towarzystwa Naukowego oraz dynamicz nie rozwijająca się sieć punktów konsultacyjnych wyższych uczelni na Zie mi Lubuskiej są dowodem wielkiego rozkwitu kulturalnego Ziemi Lubu skiej i przykładem wielkiego awansu tej ziemi w dwudziestoleciu PRL.

20) Program wykładów oraz skład osobowy Wyższej Szkoły Inżynierskiej Zielona Góra 1965.

21) Zob. m. in.: Z rektorem Jerzym Kołakowskim o naszej WSI „Gazeta Zielonogórska” 1965 nr 172 oraz H. Doboszowa, „Dzień narodzin”, „Nadodrze” 1965 nr 13.